

V TROBADA DE PLÀSTICA

**SEMINARI PERMANENT D'EDUCACIÓ VISUAL I PLÀSTICA
DE L'ICE DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA**

Esplugues de Llobregat, octubre de 1992

ORGANITZA ICE de la Universitat de Barcelona

COORDINA José Mª González Ramos
Jordi Caja Francisco
Pilar Fonseca
Josep Vila i Pellicer

COL.LABORA Ajuntament d'Esplugues de Llobregat
Centre de Recursos Pedagògics d'Esplugues

AMB EL SUPORT DE L'

Ajuntament de Sant Just Desvern

Taller de Plàstica <<Carrau Blau>>

ÍNDEX

Introducció

Iñaki Echevarria ..... pàg. 5

Presentacions

Ponència

- Per a què serveix l'Educació Artística

J. C. Bayod Serafini ..... pàg. 11

Comunicacions

El Taller de Plàstica <<Carrau Blau>> de Sant Just Desvern

Soledat Sans ..... pàg. 18

Nou anys d'experiència en Tallers de Plàstica a l'Escola Pública Sant Vicenç de Mollet del Vallès

Miquel Amorós, Esperança Miñarro
i Mª Carmen Pérez ..... pàg. 22

Experiència d'Educació Plàstica al Col·legi Públic d'Àngel Guimerà de Sant Andreu de la Barca

Benjamí Tous ..... pàg. 28

Taula Rodona ..... pàg. 34

Avaluació ..... pàg. 38

Llista de participants i assistents ..... pàg. 47

INTRODUCCIÓ

Els organitzadors d'aquesta V Trobada de Plàstica m'han convidat a participar en la inauguració representant l'ICE de la Universitat de Barcelona.

Encara que penso que el més important és el vostre treball, vull fer dues consideracions, intentant ser molt breu.

Jo personalment, que pels meus interessos i formació, provinc del camp de les ciències, i aquesta setmana he tingut l'oportunitat de visitar el museu Thissen, aprofitant una reunió al MEC. Va ser una experiència molt especial trobar-me davant pintures que sempre hem vist en fotografia. Quan jo vaig estudiar la Història de l'Art a sisè de Batxillerat en el curs 60-61 quasi ni s'utilitzaven les diapositives i, jo diria que tampoc en l'ensenyament hi havia una intencionalitat clara d'educar la nostra sensibilitat i creativitat. La plàstica estava reduïda a la còpia de models i al dibuix tècnic. Jo diria que en aquest punt hem millorat i no cal que ningú m'expliqui que vosaltres ho teniu molt clar, i que en bona part, els canvis han estat provocats per professors i professores com vosaltres. Això representa un avenç, i possiblement, ens hauria de preocupar més aquest tipus de qüestions sobre les intencionalitats de l'educació, que si pugen o baixen els nivells de continguts, tema estel·lar de moltes converses entre professors.

La segona reflexió es relaciona amb la vostra presència aquí. Us he de dir que jo particularment no sóc partidari, en principi, d'organitzar aquest tipus de reunions de professors en dissabte. Encara que som un país amb recursos limitats i que reunir professors de diferents llocs, no és fàcil, penso que la formació permanent del professorat a casa nostra ha d'estar més facilitada. És per això que des de l'ICE valorem molt aquest treball i que en la mesura de les nostres possibilitats estarem al vostre costat.

Us desitjo en nom del nostre ICE una bona feina!

PRESENTACIONS

Sr. Feliciano Segura,
Inspector d'Esplugues de Llobregat.

Estic encarregat de la coordinació de les escoles públiques de la localitat d'Esplugues i parlo en nom de la Inspecció i dels meus companys de la funció inspectora a Esplugues, compartida per altres professionals, com és la Sra. Immaculada Coloms aquí present i la Sra. Maria Josep Salat.

Aquesta Trobada s'emmarca dins del Pla de Formació del Professorat, en aquests moments s'està constituint una comissió per portar a terme les activitats de Formació del Professorat dins de l'escola i el més apropiat possible a les persones que han de portar-ho a terme. Considero que la Formació del Professorat és una de les principals bases i la clau fonamental de tota reforma, perquè respon a dos reptes, la formació del professorat és un dret i és un deure.

És un dret perquè tots els professionals tenim dret a una formació adient per desenvolupar el millor possible la nostra feina, i també és un deure perquè la funció de professorat no finalitza en ells mateixos, sinó que té com a objectiu fonamental millorar la qualificació i el nivell de l'ensenyament i de l'aprenentatge dels nostres alumnes.

En aquest sentit, per oferir una sèrie de seminaris, de cursets, de cursos..., la Direcció General ha publicat les instruccions de constitució de les comissions del Pla de Formació Permanent del Professorat a cada localitat, a cada zona. En aquests moments s'estan formalitzant aquestes comissions tenint com objectiu fonamental implicar en elles a totes les institucions i a totes les persones que treballen amb aquesta finalitat.

Aquesta Trobada i el Seminari de Formació Permanent de Visual i Plàstica que portarà a terme durant tot el curs la Pilar Fonseca, estan emmarcats dins d'aquestes activitats i la comissió està constituïda en l'àmbit territorial del Centre de Recursos de Sant Feliu al qual pertany també l'extensió d'Esplugues i de Sant Joan Despí. Aquesta condició de formació del professorat estarà presidida per la inspectora Sra. Immaculada Coloms, la secretària la portarà el Centre de Recursos que serà l'encarregat de recollir les aportacions i la participació del professorat i estaran presents també la persona que coordina la normalització lingüística, el Liceu, els quatre Ajuntaments que constitueixen el Centre de Recursos i representants del professorat. Aquesta representació del professorat de centres té com a objectiu fonamental facilitar la participació però al mateix temps implicar el professor en els temes fonamentals de la seva pròpia formació.

En aquest sentit considerem que la participació i l'organització d'aquesta Trobada i del Seminari Permanent de Formació Visual i Plàstica és molt important, precisament perquè respondrà als interessos de Formació del Professorat d'Esplugues en concret, i de Sant Just i creiem que amb això millorarà notablement la Formació del Professorat i també la formació i el nivell de creativitat dels nostres alumnes, per això desitjo que estigui aprofitat en el màxim nivell de la vostra part.

Sr. Lorenzo Palacín,
Regidor d'Ensenyament d'Esplugues de Llobregat.

Como Concejal de Enseñanza del Ayuntamiento de Esplugues, estoy muy satisfecho de que en este curso 92-93 se realice aquí, en Esplugues de Llobregat las jornadas de trabajo de las actividades del Seminario Permanente de Educación Plástica. Deseo que este intercambio de ideas y experiencias de diversos sectores inmersos en esta especialidad os consolide y sea enriquecedor para vuestra profesionalidad, que a su vez repercutirá en el ámbito educativo.

Con ello estamos logrando dar una mayor calidad y sensibilidad hacia el mundo de la creatividad fomentando el interés en este área, os animo a todos a seguir esta línea de comunicación, reflexión y abertura útil para avanzar cada vez más en conseguir una enseñanza de calidad.

Sr. Antoni Pérez,
Alcalde d'Esplugues de Llobregat.

Vull agrair, en primer lloc, l'oportunitat que em dóna aquesta Trobada de poder saludar-vos personalment a molts dels que no puc estar amb ells durant tot el curs i a tots els que no us conec personalment perquè l'activitat que portem a l'Ajuntament malauradament no em permet que pugui dedicar-me a visitar les escoles, per a això ja hi ha el regidor, però sí que he volgut, com deia abans, de venir aquí, ja que representa per a vosaltres un sacrifici, en un dissabte, deixar les coses que es puguin fer a casa, que és el dia que estem desitjant tots de tenir-lo lliure per dedicar-lo a altres activitats que no siguin la docència, que feu aquest sacrifici de venir per intentar posar al dia una de les qüestions que esteu treballant i que segons les meves informacions no són de les que precisament estiguin millor vistes o més ben acollides al si del que és el cicle de l'ensenyament.

Amb aquesta Trobada sí que heu aconseguit per la meva part que pugui tenir una informació, que no tenia fins ara, tan real i tan directa, i li deia a la Pilar abans de començar que una de les meves responsabilitats dins del món polític és la presidència de la Comissió d'Ensenyament de la Federació de Municipis de Catalunya.

Estem negociant, estem reclamant, en una comissió mixta al si del Departament d'Ensenyament de la Generalitat, serveis que a nosaltres ens sembla que, des del punt de vista polític i des del punt de vista municipal, són necessaris, serveis que per altra banda molts ajuntaments ja tenen en marxa, però són serveis que potser no estan complets o els anomenem d'una manera equivocada, i em refereixo que sempre acabem parlant que és necessari posar professors d'educació física, professors de música, i potser de la vostra especialitat no ens en recordem.

A partir d'ara tindreu una persona i sempre que estiguem en aquesta taula, hi posarà al damunt les necessitats de la Plàstica, que també són inherents a totes les escoles, i jo crec que a un auditori com el que tinc avui, difícilment m'hi pugui dirigir en una altra ocasió.

La meva salutació és desitjar que aquesta col·laboració que hem de tenir entre tots perquè la reforma educativa sigui una realitat, també dir-vos que em sembla que en trobades, en treballs, en jornades com aquesta és un pas molt important, i és un pas que demostreu vosaltres que teniu sensibilitat, no allò que quan es parla moltes vegades per desconeixement es diu que hi ha insensibilitat dins del món del professorat envers la reforma i envers l'educació. Això és una mostra, i us animo a que continueu treballant i que el treball d'avui sigui un fruit que puguem recollir dins de poc, dins de tot el món de l'ensenyament.

PONÈNCIA

PER A QUÈ SERVEIX L'EDUCACIÓ ARTÍSTICA?

per J. C. Bayod Serafini

Aquesta és la pregunta que jo vaig fer-me fa molts anys, en l'època en què donava classes de dibuix a nens en un col·legi i de pintura a adults a l'Escola de Belles Arts. Jo no tenia una idea gens clara de per a què servia l'art. Per tant, no podia tenir-la de per a què servia l'educació artística. Tampoc la tenia de què era l'art, encara que això podia semblar una "tonteria" per a un llicenciat en Belles Arts. I molt menys podia explicar on era l'art en una obra. Era el color, la forma, la matèria o la textura? On era l'art? Es podia comprar un quilo d'art, un metre d'art o 10 decibels d'art?

No, l'art no m'apareixia per enlloc, No tenia matèria ni era quelcom mesurable. No el trobava! Aleshores, què ensenyava jo? Per a mi era un bon problema. M'havien dit que un quadre era una obra d'art, també una música o bé un ballet. Però, totes les músiques, quadres i ballets eren obres d'art?

Jo havia sentit a dir: aquest és un artista; però, què era ser artista? Pintar, ballar, fer música?.. O era fer-ho de determinada manera? I, quina era aquesta determinada manera? Potser era simplement, fer-ho bé. Aleshores, amb bona tècnica ja s'era artista. Però resulta, que hi havia gent amb bona tècnica, que jo havia sentit a dir que no eren artistes. Jo mateix en coneixia algun. Aleshores, no era la tècnica tampoc. Què era doncs el que determinava que una obra fos d'art i on era l'art en una obra?

La resposta em donaria la clau del que havia de saber l'artista, com havia de ser l'artista i per tant, el que havia d'ensenyar jo.

No va ser fàcil trobar la resposta, em va costar molts anys i moltes experiències interdisciplinars en molts camps diferents i aparentment heterogenis i, fins i tot, per a molts, absurds.

Vaig viatjar per totes les arts. Vaig pintar, fer teatre, vaig fer música, poesia, fins i tot vaig cantar òpera en el nostre teatre del Liceu. Però sempre em va acompanyar la mateixa dèria de trobar la resposta esperada. Vaig també recórrer mons exòtics del loga, de les diferents fornies de meditació, vaig conèixer el Zen i l'esperit del taoisme i vaig penetrar de forma activa en el món de la màgia.

Poc a poc vaig anar entenent coses que, de mica en mica, es van anar lligant, fins que va començar a fer-se la llum i, un dia hi vaig veure clar. Ja ho vaig entendre. Ja sabia que era l'art, on era l'art en una obra i per a què servia. Ja podia, per tant, deduir què era el que havia d'ensenyar. Només em faltava saber, com fer-ho.

Necessitava crear una didàctica adequada. Vaig anar-la desenvolupant però, poc a poc, es va anar convertint en tota una nova concepció pedagògica. Una nova forma de veure l'ensenyament, no tan sols de l'art, sinó de totes les matèries i en tots els nivells. Sense voler havia trobat quelcom que em transportava a lògiques que mai hagués pensat que existien.

LA RECERCA

Recordo, que en els temps mes foscos de la meua recerca, en els primers temps, vaig pensar que les sensacions m'havien de donar la resposta a les meves preguntes. Però una sensació era com un grapat d'aigua que se m'escapava d'entre els dits fins a quedar-me amb la mà buida. Com podia agafar jo les sensacions sense que se m'escapessin?

Però, com que era l'únic camí viable, vaig començar a assajar amb sensacions fins que vaig adonar-me que, una sensació, podia expressar-se a través d'una altra sensació i que, a mida que anava repetint una sensació per diferents vehicles, aquesta anava adquirint personalitat. S'anava fixant, es feia sòlida i ja no s'escapava de les nostres mans com un grapat d'aigua.

A les classes feia proves com, per exemple, fer que quatre nenes es posessin en front de la resta de la classe i que tota la classe les mires per observar que eren diferents. Aleshores jo determinava quatre noms que per la seva fonètica corresponguessin a l'aparença de cada nena. Noms com Pegui, Tamona, Mei, Josefina o "Tresa". També altres vegades eren fonemes o noms inventats. Per votació van adjudicar els noms a cada nena. Tenia cada una el que jo havia determinat. Vaig fer que se'ls canviessin i es va crear un gran malestar, no era harmònic. Varen agafar cada una el seu i de nou tot va tornar a estar en ordre.

Després vaig pintar diverses cartolines, cada una d'un color diferent, el que jo sentia que corresponia a cada nena. Es va fer el mateix procés que amb els noms i el resultat va ser el mateix. Varen fer els canvis i malestar. Va tornar a agafar cada una el seu i harmonia.

Vaig fer moltes proves amb diferents exercicis i sempre funcionaven i els nens aprenien ràpid.

L'any 1971 vaig deixar l'ensenyament mitjà i superior per dedicar-me en cos i ànima a la pintura encara que ja no podria deixar les meves idees pedagògiques perquè era com si ja no fos amo de les meves idees sinó un servidor seu. El que sentia que hi havia darrera de les experiències d'aquells anys d'ensenyament era massa important, massa llaminer per a la meva natural curiositat com per oblidar-me'n, encara que ja no fes de professor.

L'any 1971 i següents varen ser anys molt feliços per a mi, dedicat completament, amb cos i ànima, a la pintura. Feia exposicions, guanyava premis, viatjava molt, però sempre en el fons de tot, hi havia la reflexió, la conseqüència pedagògica que d'alguna forma estava afectant el meu entendre'm com a persona.

Poc a poc vaig reempendre les meves investigacions del que podríem dir pedagogia sensorial, amb les aportacions de totes les experiències que anava vivint d'altres lògiques i cultures.

Amb tot aquest material, vaig anar experimentant i construint un camí coherent i al mateix temps obert. Un camí de llibertat on l'alumne aprenia a ser conscient de l'ésser únic i diferent dels altres s'integrava a ells i al seu entorn. Un ser amb consciència unitària i plural, a la qual jo deia, del Nosaltres-Jos.

Això podria semblar la utopia trobada del ser realitzat, però haig de dir que, en aquell temps, jo no buscava això, jo buscava saber, per a què serveix l'art i on és l'art en una obra, per saber què era el que havia d'ensenyar.

Tenia molt material sense ordenar i, aleshores, vaig pensar que la millor manera d'obligar-me a l'ordre era comprometre'm a fer la tesi doctoral que va ser l'explicació ordenada, coherent, acadèmica i aplicable, de totes les meves troballes. Això era a principis dels anys vuitanta.

Evidentment vaig trobar noves sorpreses quan les peces van començar a encaixar. Va ser, aleshores, quan vaig descobrir que, el que havia fet, anava més enllà del mer propòsit.

Havia creat tota una nova concepció de la pedagogia, amb la seva didàctica i la possibilitat d'aplicació a tots els nivells de l'ensenyament. No era un mètode per aprendre a dibuixar o pintar, era un mètode per aprendre a aprendre, però per aprendre a aprendre qualsevol cosa com matemàtiques o geografia així com a viure, a sentir, a ser i a estimar.

LA PEDAGOGIA SENSOLÒGICA

L'home és natura particularitzada en el més alt grau d'evolució. Porta, per tant, en si, la informació de tot el que va ser en els diferents graus de la seva evolució. Però succeeix que, aquesta informació, no està escrita en codis verbals, sinó en llenguatge sensològic, per tant, no codificable directament de la font de si mateix amb un model de percepció-verbalització. Ha d'utilitzar un traductor d'aquestes informacions sensològiques a codis verbals i això només és possible a través de desenvolupar i estructurar el llenguatge sensològic.

Conscient i inconscient han estat sempre dos conceptes imprecisos que no han explicat mai prou bé la naturalesa de la ment humana i, sense entendre aquets dos grans blocs de consciència, és difícil poder estructurar una bona pedagogia. Per tant i abans de res, s'ha de veure quina naturalesa té cadascuna d'elles.

La primera diferència que veiem entre conscient i inconscient, és que, el conscient, és verbal i lineal que rep una informació darrera l'altra i, l'inconscient, és sensològic i holístic. Dit d'una altra forma, pot percebre i expressar grans paquets d'informació de forma simultània.

Això comporta que, el conscient, per si mateix, sigui lent i confús i que, l'inconscient, sigui extraordinàriament ràpid i creatiu.

Però, com utilitzar aquest inconscient si no sap fer paraules? Si només sap sentir i les sensacions hem vist que són com un grapat d'aigua que se'ns escapa d'entre els dits. Què podem fer doncs amb les sensacions?

Hi ha una facultat humana meravellosa, encara poc coneguda de forma popular anomenada SINESTESIA que permet la traducció d'una informació sensològica arribada per determinat vehicle sensorial; tacte, vista, oïda, etc., expressar-se per mitjà de qualsevol dels altres. Aquest canvi de vehicle de la informació és el que permet que puguem expressar qualsevol cosa encara que no existeixin paraules per descriure-la, i que, i això és molt important, només en l'acte de traslladar de vehicle el missatge, podem vivenciar-lo, fixar-lo en el temps i gravar-lo en la nostra memòria. Podríem dir, així mateix, que és el mecanisme essencial de la nostra consciència.

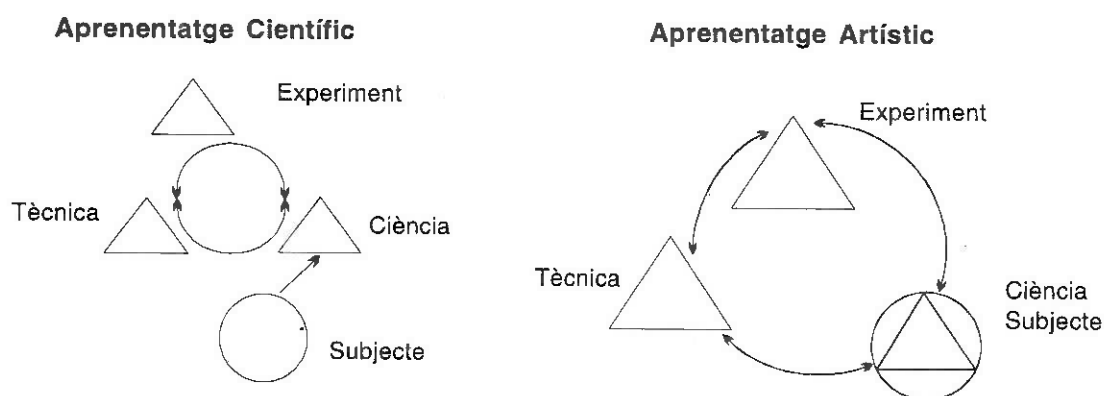
La ment humana és fonamentalment inconscient o sensològica ja que, si només funcionéssim amb el conscient, ni evolucionaríem ni seríem creatius, és per això que és fonamental una bona educació sensològica.

La pedagogia sensològica, el que fa és permetre'ns treballar amb la ment inarticulada que, fins ara, no podia ser tractada de forma adequada, perquè no existia cap tècnica pedagògica mínimament estructurada amb la qual afrontar amb la suficient eficàcia aquest

món infinit de les sensacions, en la seva aplicació al desenvolupament integral i creatiu de l'alumne.

Si s'analitzen les diferències que existeixen entre l'aprenentatge artístic, descobrirem les autèntiques necessitats de l'ensenyament artístic i la urgència de realitzar els adequats canvis per adaptar l'ensenyament a les necessitats actuals.

A través del següent esquema, podem observar aquestes significatives diferències:

En el gràfic de l'esquerra s'aprecia que, el subjecte -el científic- no s'implica en la seva ciència, en canvi, l'artista, sí que hi està perquè, la seva ciència, és l'expressió de la seva pròpia experiència vital expressada a través de la seva obra. En canvi, el científic és, normalment, com a persona, aliè a la seva experiència professional. Al científic se li ensenya un bloc de ciència per mitjà del qual i a través d'una tècnica, està facultat per realitzar un experiment. A l'artista, només se li ensenya la tècnica amb la qual realitzar l'experiment -l'obra d'art- a partir d'una ciència que li ha d'aflorar de no sap quin lloc. Al pintor, a l'escriptor, al músic, al mestre, se li ensenyen els secrets de la tècnica però, la creativitat, la capacitat de fer art, ha de fluir d'ell encara que no li han ensenyat els secrets de com accedir a aquest lloc misteriós on es produeix el miracle de la creació.

UNA CIÈNCIA PER A L'ARTISTA

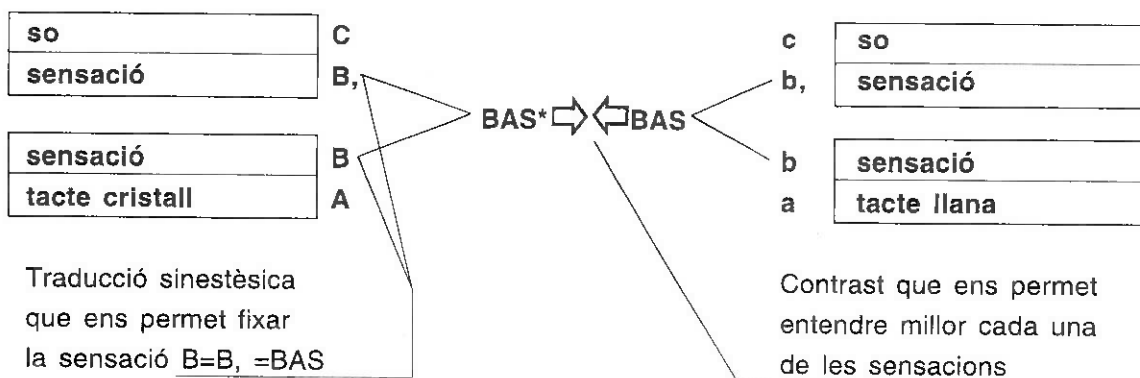
La ciència de l'artista creador és la traducció de la seva experiència tota de l'existir a formes estètiques, les quals, combinades de determinada manera, conformen una obra d'art. Però les condicions que ha de reunir una obra per ser d'art, poden no existir encara que l'obra sigui bonica i original, per la qual cosa hem d'entendre que hi són aquestes condicions?

Hem mencionat ja una facultat humana anomenada SINESTESIA la qual actua en certa zona del nostre cervell com a traductora d'unes sensacions en unes altres, cosa que li permet, expressar a través de formes estètiques el més superficial i el més profund del seu arxíu inconscient. La ciència de l'artista és doncs, aprendre a sentir, a viure sensològicament i a traduir a formes estètiques totes les seves vivències, a fi d'aconseguir penetrar en el seu meravellós arxíu filogenètic on hi ha escrita, en llenguatge sensològic, tota la sabiduria del món.

Anotaré un tret important, encara que correspon a l'aprenentatge artístic superior. Són les condicions que ha de reunir l'obra per ser una vertadera obra d'art.

Una vertadera obra d'art, ha d'incidir directament a l'inconscient, per tant ha de bloquejar el conscient, això s'aconsegueix creant una lectura simultània dels diferents elements estètics que configuren l'obra. Com que el conscient només pot llegir una sensació darrera l'altra, quan se li'n donen diverses simultànies es bloqueja i és, aleshores, quan la lectura sensoriològica es fa possible i l'obra és llegida amb tota la seva dimensió.

Veiem en el següent esquema, com es produeix aquest traspàs d'informació sensoriològica, així com la necessitat de contrastar informació en una fase d'aprenentatge.

(*) BAS= Unitat pura de sensació no verbalitzable. Una unitat BAS, pot ser expressada a través de qualsevol tècnica sense que el seu missatge sensoriològic varii.

A través d'aquesta tècnica aconseguim quelcom fonamental. Que l'alumne no sigui receptor de la informació d'una forma passiva, sinó que la visqui en aquest procés de canvi de vehicle de la percepció-expressió, ja que, si no sents, per exemple, una sensació tàctil, en tota la seva realitat sensoriològica, com la pots traduir a un so o un color. Per tant, només vivenciant una sensació, es pot produir el procés sinestèsic.

Una altra conseqüència molt important és que, en vivenciar, no tan sol recordes una informació, que sempre queda con quelcom aliè a tu, sinó que la integres i la informació rebuda d'aquesta forma passa a formar part d'un mateix.

Per una altra part, aquest sistema sensopedagògic, segueix un procés d'aprenentatge que permet a l'alumne desenvolupar les seves capacitats de forma totalment harmònica i sense traumes.

Primer es desenvolupen els mitjans sensoriològics de PERCEPCIÓ-EXPRESSIÓ de què està dotat.

En segon lloc aprèn a percebre's sensoriològicament A SI MATEIX i a expressar la percepció d'ell en tots els nivells.

En tercer lloc aprèn a percebre sensològicament ELS ALTRES en tots els nivells possibles i a expressar-los.

I en quart lloc aprèn a PERCEBRE SENSOLÒGICAMENT L'ENTORN i a expressar-lo en tots els nivells possibles.

Tot aquest procés, podríem dir que es produeix a partir de percepcions quàntiques ja que, en la informació, sempre hi participen, tant els elements sensològics del focus perceptiu, com totes les altres particularitats pròpies d'un moment únic de l'experimentador i de l'entorn, cosa per la qual, la lectura, sempre serà única i irrepetible. Per tant, com a la mecànica quàntica, haurem d'aplicar-li el principi d'incertesa perquè la percepció, cada percepció, en cada instant, ens podrà donar un alt valor d'aproximació al focus perceptiu-expressiu però, sempre, cada vegada que es repeteixi l'experiència, serà única i irrepetible, cosa que farà que l'alumne descobreixi, per si mateix, la importància de viure amb plena consciència en l'únic moment possible, el seu absolut present.

Seria llarg, anomenar les benaurances que reporta a tots els nivells tenir la consciència centrada en la vivència del moment, que poden ser analitzades en un altre article. No detallaré tampoc les aplicacions d'aquesta pedagogia perquè és aplicable a totes les assignatures i experiències. En posteriors treballs es poden fer anàlisis monogràfiques d'aplicacions en el nivell en què siguin sol·licitades pels lectors. Ara només anotaré, per acabar, que el procés sensològic ens porta a utilitzar la totalitat del nostre talent, aconseguint que la informació no sigui linial i passiva sinó que, l'alumne, la percebi com un acte vivencial i la integri, de forma natural, a la seva vida.

Carles Bayod Serafini

Doctor en Belles Arts

Abril de 1993

COMUNICACIONS

EL TALLER DE PLÀSTICA <<CARRAU BLAU>> DE SANT JUST DESVERN

per Soledat Sans

La creativitat en el Taller.

El Taller de Plàstica Carrau Blau, s'inicia a Sant Just Desvern l'any 1980.

Es du a terme en horari extra-escolar i engloba aproximadament 80 alumnes distribuïts per grups a partir de cinc anys fins a adults. Patrocinat pel Patronat Municipal de Cultura, Esports i Joventut de Sant Just Desvern, està ubicat a Can Ginestar - Casa de Cultura municipal d'aquesta localitat -.

Els treballs que portem a terme giren entorn als d'un taller artístic: pintura, dibuix, modelat, tallers i tècniques, àudio-visuals, exposicions i participació en les festes populars de la localitat.

A part del que es fa, intentem tenir molta cura de com es fa i donem importància prioritària a objectius d'observació, percepció, creativitat, imaginació, sensibilització estètica i valoració del fet artístic.

I si hem de parlar, a més del com, del perquè, em referiré al fet de poder donar entrada i resposta a les necessitats de la diversitat dels alumnes. Ajudar a superar les necessitats i les mancances o bé potenciar les habilitats dels més dotats, oferint una porta oberta a un món íntim i relaxant, on el tema principal sigui sempre el mateix nen, amb tot el bagatge emocional, afectiu, d'acceptació i d'estimació que comporta.

És potser per aquest motiu que el taller ofereix un perfil obert i dinàmic, on el factor artístic es mescla amb d'altres més a prop de les humanitats.

1.- Característiques.

Com que com a responsable del Taller, les meves pròpies característiques es reflecteixen indubtablement en les idees trameses als altres, he d'especificar que aquestes provenen d'una visió personal i d'artista. Amb mecanismes instintius que em porten a viure i practicar l'art i dins del camp pedagògic a convidar i estimular els altres a tenir experiències personals i directes.

Indubtablement aquest fet ha configurat unes característiques determinades a l'hora de formar aquest Taller i que s'han perfilat amb el temps.

Una d'elles és la no obligatorietat d'ensenyar una temàtica concreta. En sentir-me d'alguna manera alliberada de qualsevol resultat determinat. El de poder en molts moments inventar el que ensenyo i inventar-ho junts.

Una altra característica és la que es configura de l'aprenentatge conjunt, on la riquesa creativa i plàstica del món del nen, crea les seves pròpies lleis.

Dins d'aquest esperit de llibertat, m'atreviria a dir que ni tant sols els nens que vénen al Taller han de necessàriament realitzar algun dia obres artístiques. El fi últim no és que siguin pintors, escultors, dibuixants, sinó tant sols que puguin valdre's dels mitjans específics dels quals disposa l'artista davant de la vida.

Puguin crear, puguin créixer en una escala de valors determinada, puguin gaudir de la bellesa i l'art.

Dins, doncs, d'aquest marc, es pot dir que els pilars on s'han assentat les idees i la ideologia del Taller, han estat per una banda el nen i per l'altra la creació.

I per últim una altra característica a tenir en compte, és la de la ubicació del Taller en el poble. Fet que comporta haver de donar resposta a tipologies de gent diversa. Nens procedents d'escoles diferents, alguns amb mancances, d'altres amb aptituds i habilitats, adolescents amb la seva problemàtica, adults i petits.

Mai, per tant, els conceptes es poden unificar, i la creativitat apareix tanmateix com una necessitat.

2.- Creació del pensament pedagògic

Enllaçant, doncs, aquesta necessitat de diversitat de respostes, m'he adonat al llarg dels anys, que el que podríem dir el "feeling" d'una sessió de treball, sempre està en funció de la capacitat de l'educador per crear un ritme de resposta adient.

Intervenir o no intervenir, parlar, callar, motivar, engrescar, canviar la proposta.

I crec que tot això té molt a veure amb la creativitat.

El perill és no distreure'ns.

Alguna vegada he explicat que sembla que els nens t'endevinin el pensament. T'exaspera que ho sàpiguen tot. Que sàpiguen que en aquell moment no penses en ells.

Si en veritat hi penses, la creativitat jugarà el seu paper i endevinarem ràpidament la resposta.

3.- Propostes relacionades amb la creativitat

A.- Les que responen a propostes de treball individual.

En tot exercici d'observació mitjançant elements concrets, ocells, flors, objectes, etc..., procurem que el vessant creatiu i diferenciat d'un alumne a l'altre hi sigui present.

Ens agrada constatar precisament les diferències. Tots han mirat el mateix i els resultats plàstics són completament dispersos.

Hem observat que en els anys de Taller no s'ha creat escola ni estil, potser el resultat d'aquesta diferenciació és tant sols el producte de la creativitat individual de cadascú.

Un mitjà que ha ajudat a aconseguir-ho, ha estat sens dubte, el fet de no corregir en el sentit més estricte de la paraula, sinó aprofitar qualsevol element creat pel nen, per petit i incomplet que sigui i enriquir-lo mitjançant la nostra intervenció: torna a mirar-ho, toca-ho amb les mans, quants colors podries fer?, prova de pintar-ho més gran, vols un altre pinzell?

B.- Les propostes dirigides a treballar la imaginació.

B.1.- Totes aquelles en què partint d'un element concret es demana precisament el contrari: dibuixar una flor inexistent, un arbre que no hagi vist mai, un ocell misteriós, un animal amb trompa d'elefant, potes de granota, cua de ...

I els exemples es multipliquen per ells sols. Què es pot fer amb una sabata? Què es pot fer amb una pedra?

B.2.- Les que no parteixen de res tangible. No és un objecte el que es demana sinó una idea, un sentiment, una introspecció, etc...

Avui pintarem la por.

Dictat de línies: una línia suau, agressiva, que punxi...

Tanqueu els ulls i penseu.

Dibuixeu enlaire amb el dit.

Plasmareu la música i els sons.

C.- Les propostes que parteixen de l'entorn cultural i dels treballs sobre artistes.

Aprofitant una exposició, una data significativa o un acte cultural determinat, creem noves propostes de treball, per exemple el centenari Picasso, l'exposició Matisse de Barcelona, l'exposició Henry Moore a la fundació Miró, homenatge a Van Gogh, etc...

Aquest tipus de propostes són molt riques en continguts, i es pretén que tot gaudint del treball dels artistes hi aparegui l'element personal, és per això que es parteix de motivacions no de còpies.

Si Van Gogh hagués viscut a Sant Just, què hauria pintat? Per on hauria caminat? A quin cafè hauria anat?

I així quasi com un joc, la motivació desencadena una sèrie de treballs que sempre són més dels que hauríem sospitat.

D.- Les propostes dirigides a treballs col·lectius.

Són totes aquelles que al voltant d'una festa del poble o una exposició determinada, ens fan fer coses insospitades:

Embolcar una foguera de Sant Joan, canviar una façana, o fer un Can Ginestar de sucre.

En aquestes, el més important a tenir en compte, és la gran capacitat d'il·lusió que requereixen. No es sospesen els esforços que s'han de fer per portar-ho a terme, i gairebé sempre ens veiem atrapats a nosaltres mateixos amb embolics considerables.

En aquests casos, la paraula creació va completament lligada a il·lusió, creació-gaudi.

En elles hi apareix sempre el "risc creatiu".

Tenim una idea, no sabem el resultat de la proposta, i és precisament aquest no saber-ho el que ens motiva a portar-la a terme.

El fet de poder contemplar la idea realitzada ens és completament gratificant.

E.- Les propostes dirigides a assolir un llenguatge plàstic.

Són aquelles que utilitzem a fi d'enriquir els continguts.

Aquestes estan relacionades amb tot allò que comporta un seguiment de l'alumne, a fi de treballar els elements que li manquin i el facin avançar en el seu propi coneixement, li donin uns criteris de selecció i li marquin una personalitat oberta al millorament.

En aquest apartat, hi puc incloure també els cursets monogràfics de temes concrets: gravat, tècniques d'impressió, paper, etc... que enriqueixen l'aprenentatge.

I finalment totes aquelles derivades dels materials utilitzats.

Materials suggeridors com poden ser pigments naturals amb plantes, pintura amb midó, ciments sobre fusta, plàstics, anilines, oli, fang, etc...

Doncs, moltes vegades, és el propi material el que ajuda amb la seva manipulació a trobar la solució creativa adient.

**NOU ANYS D'EXPERIÈNCIA EN TALLERS DE PLÀSTICA A L'ESCOLA
PÚBLICA SANT VICENÇ DE MOLLET DEL VALLÈS**

per Miquel Amorós, Esperança Miñarro i Mª Carmen Pérez

L'activitat de Tallers s'inscriu en una dinàmica de canvi quotidià a l'aula i a l'escola i es basa en la idea de l'agermanament entre la teoria i la pràctica, els coneixements i la manipulació, l'aprenentatge i els experiments, l'aula i l'obrador o laboratori. Té les seves arrels en el moviment de l'Escola Activa i en Freinet.

Tant per a la plàstica com per a qualsevol altra activitat, els Tallers poden definir-se com una organització del treball, amb la modificació subsegüent de l'espai-classe, en grups rotatoris formats per alumnes barrejats dels diferents nivells del cicle i dels diferents cursos del nivell, distribuïts proporcionalment.

La proposta metodològica dels Tallers de Plàstica a l'escola Sant Vicenç va sorgir com a resposta a uns problemes concrets per part dels professors dels nivells primer i segon, en el curs 1984-85:

- El curs primer fa immersió i el curs segon no en fa.
- Les diferències entre alumnes fa que els programes uniformitzadors siguin ineficaços, ja que no arriben a tothom.
- Hi havia un nombre elevat d'alumnes d'atenció especial i l'escola no disposava de mitjans ni d'especialistes.

En conseqüència la proposta anava enfocada a:

- Afavorir l'ús de la llengua catalana entre l'alumnat de l'escola, fent del català, l'idioma dels Tallers.
- Atendre la diversitat de l'alumnat amb una oferta variada d'activitats.
- Estimular la participació dels pares.
- Estimular la socialització i el treball en equip.
- Iniciar els alumnes en la manipulació de materials i eines, en tècniques plàstiques específiques i, fomentar hàbits de neteja, ordre, cooperació etc.

Tot això va portar a la formulació d'una sèrie de qüestions:

- Quins Tallers s'han de fer i per què?
- Què es pretén, quins són els objectius?
- Qui farà els Tallers, quan, on, com...?
- Quines activitats seran les més adients, quins materials i quines eines seran necessaris?
- Com es resoldran els problemes que es detectin?
- Quina relació tindrà el Taller amb allò que es fa a classe?
- Com s'avaluarà i com s'informarà els pares?

Aleshores, els Tallers van quedar estructurats de la següent manera:

Es van crear quatre tallers de Plàstica (el de fang, el de teixit, el de ceres i el de plegat i retallat de paper) i un taller d'Expressió Corporal, aques últim portat per una mestra contractada per l'Ajuntament en tant que professora de Teatre dels cicles Mitjà i Superior. Donat el nombre elevat d'alumnes per classe mares amb funcions auxiliars i docents (d'una a dues per taller).

El temps destinat a Tallers era d'una tarda setmanal. El nombre d'alumnes quedava en uns vint per activitat. Es tenia en compte el treball individual, en petit grup i col·lectiu. Cada nen triava l'ordre de preferència dels tallers. Es va acordar la utilització d'una bata o davantal exclusivament per als tallers. De la reunió informativa amb els pares van sortir les mares voluntàries.

Cada Taller constava de cinc sessions i cada sessió consistia en:

- Un quart d'hora per entrar, posar-se la bata i anar al taller corresponent.
- Una hora i mitja per a l'activitat pròpiament dita i neteja del taller.
- Un quart d'hora final per a retorn a l'aula i petita assemblea de classe per a la posada en comú i valoració dels tallers.

Hi havia sessions de Tallers reservades per a les festes escolars (Castanyada, Nadal, Carnestoltes, Sant Jordi...) i per a la decoració dels corredors.

Com que els nens romanen dos anys al cicle, l'any següent es va fer una segona programació de tallers, amb la intenció de fer-la rotativa amb la primera. Aquesta vegada els tallers van ser de pintura, cosit, papiroflèxia i paper "mâché". El taller d'expressió corporal va desaparèixer i la professora de reforç va accedir a fer un taller de rondalles.

Per al curs 1985-86, i malgrat la crítica del claustre -- que dit sia de pas, anava més sobre les despeses extres o sobre la participació dels pares, que sobre la mateixa experiència - el cicle mitjà i els cursos de pre-escolar també van organitzar els seus propis tallers, i en el curs 1986-87 tothom en feia. El curs 87-88, el cicle mitjà i el curs sisè van reorganitzar-se en dos cicles, el cicle Mitjà I (quart i tercer) i el cicle Mitjà II (cinquè i sisè), la qual cosa va racionalitzar més els tallers, en disminuir les diferències d'edat entre els alumnes. A més, per causa de l'entrada d'unitats d'un col·legi extingit, el cicle més afectat, el Mitjà II, amb sis professors, i per tant, amb problemes de tallers massa curts, va introduir la innovació dels tallers electius (l'alumne n'escollia quatre de sis) mentre va durar l'anòmala situació.

La instauració d'una quota de material socialitzat va ser molt útil a l'hora de finançar els Tallers així com l'existència d'estocs de material gestionats per dos professors encarregats; la quota de tallers vindria a ser una part de la quota de material.

Durant els anys següents, la pràctica dels Tallers es va consolidar. Però, així com en el cicle inicial i en pre-escolar els Tallers havien sorgit d'una problemàtica concreta i d'una reflexió conseqüent que havia donat lloc a una programació estable, a la resta de cursos, els Tallers només eren la solució a la qüestió de la plàstica. Ni van ser mai valorats, ni adoptats en claustre com a línia d'escola. Aviat, el sistema va manifestar els defectes implícits a les innovacions improvisades: les activitats no es coordinaven entre els cicles, no hi havia programacions de curs ni de cicle, no hi havia criteris específics d'avaluació. D'un curs a un altre, els tallers canviaven segons el parer dels professors encarregats. Com a exemple, durant el curs 1986-87, el cicle mitjà va fer els tallers de:

Dibuix / Pintura i impressió / Fang / Marqueteria / Cosir / Dances
durant el curs 1987-88, el cicle mitjà II va fer,

Dibuix / Pintura / Fang / Marqueteria / Petit point / Manualitats de paper
i durant el curs 1988-89,

Dibuix geomètric / Pintura / Composició / Fang / Retallables / Teixit

I la cosa va ser també diferent en els cursos posteriors.

Els professors tendien a especialitzar-se en un sol Taller (ex. pintura, fang, marqueteria). Hi havia tallers sobreabundants (ex. Teixit) i d'altres amb perill de desaparició (dibuix artístic, tècniques d'impressió). Com que el contingut de les activitats era al·leatori hi havia mancances i repeticions, i a més a més els tallers del tipus dances, teatre, poesia, revista d'escola... si bé tenien un indubtable interès, minvaven l'horari de la plàstica. El curs 1989-90 va veure com se suprimien a setè i vuitè els tallers, per problemes de disciplina, si més no la plàstica, sortosament. Hom veia la necessitat d'ordenar tota l'activitat de Tallers i donar-li coherència.

A la fi del curs 1990-1991, la direcció del col·legi va demanar a dos mestres de l'escola, els quals havien donat curssets de plàstica organitzats pel centre de Recursos de Mollet, que fessin una Programació de Tallers(1). Llavors, els mestres van presentar una proposta a claustrat: Que els tallers fossin només de plàstica. Que els tallers fonamentals, els que treballen la forma, el color i el volum, fossin fixos i obligatoris. Que hi participessin altres professors a més dels tutors. Que el claustrat es comprometés a tirar-ho endavant. La proposta fou acceptada sense oposició.

Durant el primer trimestre del curs 1991-92, els dos mestres elaboraren un avantprojecte de l'organització de Tallers de Plàstica que fou aprovat quasi sense esmenes, per servir de base a una Programació General de Tallers. Es considera la plàstica un llenguatge bàsic en tot el procés educatiu i es busca com a objectius principals la consecució de les etapes evolutives gràfiques corresponents, el desenvolupament de l'expressió del nen i de la seva capacitat individual de creació.

Es mantingueren els Tallers com abans, una tarda a la setmana. Es concretaren cinc tallers per cicle, de cinc sessions, programats per a dos anys (deu sessions en total). A partir de llavors, els tallers podrien modificar-se, introduir-hi millores, però no canviar-se. En Pre-escolar, el tallers es deixaren tal com eren, trimestrals, amb sessions d'una hora, amb nens barrejats del mateix nivell, però, ateses les diferències entre nens de diversa edat, sense barrejar-se els P4 i P5. De les orientacions per a l'avaluació proposades va fer-se'n una fitxa de seguiment per a cada alumne.(2)

Tres professors fundaren el Departament de Plàstica, que va elaborar una fitxa de programació per a cada professor, en la qual hauria de figurar les activitats, els objectius proposats i els procediments a emprar en el seu taller. El Departament hauria de recollir-les i fer una Programació General de Tallers que hauria de ser aprovada en Claustrat i en Consell Escolar, i passar així de ple dret, a formar part del projecte Educatiu de l'escola. El Departament es va encarregar de l'assessorament dels mestres que no se'n sortien a l'hora de programar i va ajudar a qui ho va demanar. Va habilitar l'aula de Pre-tecnologia i es va comprometre a un treball d'investigació, de divulgació i d'arxiu. També va demanar un pressupost propi que comptés com a partida específica en el pressupost anual de centre. Els diners serien destinats a la formació d'una Biblioteca de Plàstica i a la compra de material no fungible de cert valor per a ús de l'escola.

(1) veure Anex 1 i 2 / (2) veure Anex 3

El curs actual, 1992-93, ha confirmat la línia de Tallers.

Hi ha 15.000 pts. per al Departament -- que han estat utilitzades en la compra de llibres -- i una hora lectiva per al coordinador. La tasca principal serà la d'acabar la Programació General. Hi ha un plantejament de Tallers a P3.

Queda pendent la tasca informativa i d'investigació, l'estímul dels racons de plàstica, l'equipament de l'aula de Pre-tecnologia, l'organització d'exposicions de treballs escolars, els tallers per a les festes...

ANNEXA 1

PROGRAMACIÓ de TALLER 1991 - 92 - 93					
DIBUIX de grafismes	PINTURA barreges de color	COL.LAGE de paper	FANG bola.Con. Placa	COSTURA Tapís	CICLE INICIAL
DIBUIX	CERES	COL.LAGE I COMPOSICIÓ	MODELAT	---	
DIBUIX d'observació	PINTURA Reserves/Rentat Grafismes Contrallum	PAPIROFLÈXIA	FANG Pot-Figura Animals	IMPRESSIÓ de cartells	CICLE MITJÀ I
DIBUIX	PINTURA	TEIXIT	PASTA de PA	TÈCNIQUES d'IMPRESSIÓ	
DIBUIX Forma i espai	PINTURA Cercle cro- matic.Freds i calents.gammes	TEIXIT	FANG Relleu.Deco- ració Figures geomètriques	IMPRESSIÓ Estengut- Estampat Monotipus	CICLE MITJÀ II
DIBUIX Clarobscur Perspectiva	PINTURA Secundaris i Terciariis. Paisatges.	MARQUETERIA	FANG	TÈCNIQUES d'IMPRESSIÓ	

ANNEXA 2

PROGRAMACIÓ DE TALLERS EN EDUCACIÓ INFANTIL 1991-1992			
PINTURA DE DITS	CERES	COL.LAGE	P 3
PAPER	PINTURA AMB PINZELL		
FANG	ESTAMPACIÓ dits. esponja		P 4
GRAFISME	CERES	FANG	P 5

ANNEXA 3

FITXA DE TALLERS

NOM .....

NIVELL ..... GRUP ..... CURS 199..... - 199.....

	T.IMPRESSIÓ	PINTURA	FANG	TEIXIT	DIBUIX
ASSISTENCIA	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
PROCEDIMENTS					
	No els assoleix				
	Cal orientar-lo				
	Correcte. Sap aplicar-los.				
	Metòdic,ordenat				
	Rigorós.Creatiu				
RESULTAT					
	Impresentable				
	Descurar.S'hi esforça.				
	Presentable amb irregularitats				
	Correcte.Ben treballat				
	Excel.lent.Net Amb gràcia				

OBSERVACIONS

**EXPERIÈNCIA D'EDUCACIÓ PLÀSTICA AL COL·LEGI PÚBLIC D'ÀNGEL GUIMERÀ
DE SANT ANDREU DE LA BARCA**
per Benjamí Tous

EL TALLER.

L'espai per a la plàstica, és indubtablement, un dels objectius primordials que em vaig plantejar des del primer moment. Aquest no existia, perquè l'espai que figurava en els plànols amb el rètol de pre-tecnologia havia desaparegut, per deixar lloc a una altra funció pretesament més important.

El fet d'haver treballat la plàstica, sense un taller o una aula adequada, va ser el principal objectiu que em va moure a lluitar per a aconseguir-ne un d'adequat. Es tractava d'aconseguir el taller ideal. Aconseguir aquest espai, respectat per tothom, ha estat un dels resultats de la meua tasca durant aquest període.

Es tractava, doncs, que la plàstica tingués el seu propi espai, propi i exclusiu, com la gimnàstica al gimnàs.

M'agradaria explicar quins van ser els passos per a aconseguir-ho. Quan vaig arribar al C.P. Àngel Guimerà de Sant Andreu de la Barca, era un col·legi nou, recentment estrenat, tenia de tot: gimnàs, laboratori, una biblioteca preciosa, menjador, etc., però jo feia la plàstica a les aules i ningú semblava disposat a aconseguir un espai per a la plàstica. De fet era una incongruència, perquè havia estat cridat per a fer la plàstica a tota la segona etapa, i només empleava tot el meu horari en aquesta matèria. Però no satisfet amb la situació vaig fer els passos oportuns per esbrinar si als col·legis de recent creació, es dissenyava o no en els plànols, un espai per als tallers.

Consultat un aparellador que treballava en plànols de col·legis idèntics al meu, va resultar, que efectivament en els plànols hi figurava el mencionat taller. Amb tot i això no se'm va fer cas, fins que vaig trobar en un racó de la sala de material, el rètol flamant i nou de: AULA DE PRE-TECNOLOGIA, amb la prova fefaent, no se'm va poder negar que s'havia transformat el taller de plàstica i pre-tecnologia, en una altra aula que crec que era un laboratori de més. Una vegada aconseguit el taller, només teníem això, dues aixetes d'aigua i un taulell de rajola. Les taules eren de laboratori, i no hi havia res més. En aquells moments el taller s'atansava molt a l'ideal que m'havia plantejat, i tal com el descriuré més endavant; però en les fases de formació d'aquest taller, crec que ha intervingut un esperit creatiu i obert, emprant tots els mitjans de reciclatge de material i aprofitant tots els moments oportuns per a aconseguir-ho, i que aquí m'agradaria transmetre a uns possibles companys que em diguessin que sense un gran pressupost (tal i com s'està acostumat avui en dia), es pot fer un espai útil i agraït a la creativitat.

Detallaré alguns d'aquests passos que vaig fer per convertir i aconseguir coses pràctiques per al taller. El primer que es va aconseguir van ser les taules de pre-tecnologia resistents i a prova d'anys i de tota mena de tècniques. Porten ara quinze anys i segueixen fortes i fermes. Aquestes taules les vam demanar senzillament, al llavors Ministeri d'Educació i Ciència. Una taula llarga que vam reciclar, és la que tenia el col·legi per al claustre de professors i que, per ser aquest massa nombrós, la taula resultava petita i en canvi, a nosaltres, ens ha estat de molta utilitat durant anys i ha estat reparada, pels mateixos alumnes de vuitè, en diverses ocasions. Aquest any precisament la taula, ha sofert una modificació, en muntar-hi al damunt, dos grans plafons de les finestres de l'ex-aula d'audiovisuals, amb la qual cosa, la taula queda molt més gran i resistent i tinc previst una pròxima fase de reciclatge d'aquets materials, ficant-li una capa de melanina al damunt, per tal de fer-ho més net.

He aconseguit també altres taules, taules de professors velles amb les quals no ens falta mai espai per treballar d'una manera ampla i còmoda; també utilitzo, com a taules, pissarres velles que, amb uns cavallets i col.locades al passadís al costat del taller, fan un gran servei al col.legi per a murals, exposicions, pessebres, muntatges teatrals. Abans aquestes pissarres es llençaven.

Quan a prestatges vam passar també unes fases molt diferents. Al principi no n'hi havia cap i utilitzàvem el sistema d'una corda i pines per estendre roba per assecat dibuixos. Però la necessitat d'uns prestatges, sobretot per assecat les peces de fang, que en nou cursos són de gran quantitat, em va moure a aprofitar uns prestatges molt grans i forts que una pastisseria havia deixat al carrer. Em vaig moure per aconseguir el transport, que pesava molt, i actualment és un dels prestatges que fa més servei. Recentment, vam aconseguir un pressupost de l'ajuntament per fusta i un fuster a bon preu que ens va muntar unes prestatgeries completes, les quals vaig dissenyar personalment, segons les necessitats que havia descobert al llarg d'aquests anys. Ara tinc per fi uns armaris que es tanquen i molt alts per a material que interessa que no estigui a l'abast dels nois, uns armaris oberts per a utilització dels nens i uns calaixos per classificar-hi coses.

Al taller de plàstica va ser molt important la introducció d'un forn de ceràmica, ara fa uns quatre o cinc anys. Aquest forn va arribar de part de l'associació de pares amb el suggeriment del director del centre. A partir d'aquest moment vam començar a fer uns tallers rotatius, pràcticament per a tot el col.legi, a excepció dels pàrvuls, i treballant principalment els esmalts.

En aquest taller crec que també és important una mini biblioteca, d'utilització pràctica, perquè tots els llibres de totes les editorials que ens els donen, estan per a consulta i utilització dels alumnes. Així com també penso que és interessant, els arxius i col.leccions tant de dibuixos, treballs i documentació de premsa d'art com còmic que hem anat acumulant amb l'aportació dels alumnes.

Hi ha un material fungible d'aportació dels alumnes, també reciclat de les cases, que el tenim ben classificat i sempre molt útil i que m'agradaria ressaltar aquí, com és: diaris, revistes, draps, tovalloles estripades, pots de cola-caó, bosses de plàstic, fustes, cordes i carpetes velles. Crec que aquest material fa el taller molt més còmode i creatiu. Com també són d'una gran utilitat, dos elements que vaig rescatar del menjador escolar, que són un carro amb rodes, el qual hem utilitzat quantitat de vegades per transportar coses pesades o muntatges teatrals i uns mobles per ficar-hi tovallons que em van de meravella perquè tots els nens hi col.loquin els seus petits treballs de ceràmica.

Quan als treballs acumulats, no m'agrada massa que quedin "eterns", peces per molt bones que siguin, o per molt èxit que hagin tingut. Com tampoc m'agrada privar l'alumne del millor treball que ha fet. Moltes vegades el que queda són treballs més fluixos o abandonats, i acabem cremant-los per la foguera de Sant Joan. Un taller amb una exposició de treballs molt macos em semblaria un taller de cara a la galeria i jo defensaré sempre un taller obert i pràctic a l'expectativa de nous treballs.

ELS HORARIS.

El temps dedicat a l'Educació Visual i Plàstica era habitualment retallat en sacrifici

d'altres disciplines que es consideraven més importants, oblidant les orientacions didàctiques. Aconseguir l'horari (dues hores setmanals), ha estat una altra de les fites aconseguides.

ELS CONTINGUTS.

Sense una reflexió sobre l'acció i uns referents, pot arribar a ser un dels greus inconvenients que el mestre especialista es pot trobar a l'hora d'iniciar la tasca didàctica. Aquest fet és encara més punyent quan s'intenta, sense cap tipus de formació específica. L'any 1978, vaig gaudir de la sort de poder participar en un Seminari d'Educació Plàstica de l'ICE de la Universitat de Barcelona, on a través d'una participació directa dels components s'intentà delimitar els continguts generals de la plàstica. Aquesta experiència em va ajudar molt a concretar, éssent més eficaç en la meva tasca escolar.

Aquest és un apartat que en teoria hauria de ser el més llarg, perquè de tots és sabut la quantitat de matèria que abasta la plàstica, però intentaré resumir, perquè no es tracta aquí, d'exposar totes les meves teories, sobre aquesta matèria. I per concretar he de dir que sempre he tingut molt present aquell seminari que vàrem fer a Barcelona sobre els continguts, els quals vàrem classificar exhaustivament i dels quals crec que tenia una idea molt clara, el director del seminari, en José María González Ramos. Segons aquests continguts, jo no perdo mai de vista tres conceptes bàsics, segons els quals hom pot clarificar idees, aquests són: les tècniques, els materials i els conceptes o idees temàtiques; que a la vegada es poden classificar també en el dibuix, el color, el volum i els treballs manuals o artesanía, els quals distribueixo al llarg de l'any, d'una forma rítmica, de tal manera que després del dibuix hi hagi color, després volum i una altra vegada color.

Ara faré incidència, d'una manera més concisa, com he desenvolupat el meus programes de plàstica. Normalment a sisè treballem conceptes bàsics, molt generals d'aquests grans apartats, dibuix, color i volum i fem les tècniques escaients a l'edat, que representin una dualitat.

D'una banda, tècniques que són per a ells la culminació de tots els cicles anteriors, i que suposen la seva superació. Per exemple, comencen el curs fent una carpeta de ceres, en la qual han de demostrar que dominen tot el que saben de les ceres i a la vegada s'han d'arriscar a un concepte més pictòric i més elevat del seu ús, que per a ells és totalment nou.

Els continguts, els treballs a partir de tallers, que ocupen un temps de vuit sessions, o sigui una avaluació de dos mesos.

Aquests tallers també tenen un racó que pertany a l'aula taller, concretament als de: ceràmica, marqueteria, pintura, pirogravat, collage, cartró-pedra.

Els de setè treballen més el collage i treballs integrals, és a dir en els que intervé tot, el dibuix, la pintura, etc.. Com podria ser una joguina o una titella. És un curs que acaba amb la fase més lliure del nen i que gaudeix molt, perquè encara tenen tota la il·lusió i perquè encara ho troben tot interessant i nou, amb una problemàtica molt diferent als de vuitè que ara explicaré. Aquests són punt i a part.

A vuitè, sempre hi ha la mateixa problemàtica respecte a la il·lusió de treball, l'esgotament

de tècniques que ells creuen molt vistes, però m'atreviria a dir que és un inconscient desig d'aprendre tècniques més realistes i més profundes, com la perspectiva i l'anatomia en el dibuix, o les tècniques experimentals de l'art a la pintura. I evidentment ocupa un gran espai la dedicació al dibuix tècnic o lineal, en vistes als seus pròxims estudis. M'agradaria assenyalar, per exemple, les carpetes grans o gegants amb tècniques de l'action painting o dripping, dels quals han fet autèntiques meravelles, com també resulta increïblement creïbles les capses que dissenyen per a colònies, alimentació, etc...

Com he aconseguit la pràctica creativa amb aquests continguts?. És una cosa fàcil de demostrar. Primer de tot crec en la meua exigència com a professor, que en distingir els diferents tipus de treballs fomenta l'aportació original. Tenen un treball obligatori cada avaluació, que té unes limitacions de material i unes exigències imposades que he elaborat a través dels anys, per evitar tics, plagis innecessaris, etc. Aquests treball sempre té una part més lliure respecte a la temàtica, encara que de vegades ve imposada pel professor. Però on els nois poden expressar tota la seva llibertat, és en els treballs lliures, els suggerits, els extres i els especials.

Posaré exemples de tots. Treballs suggerits per part meua, han estat, la representació d'una obra de teatre amb titelles (l'obligatori era només fer la titella). Van sortir grups boníssims, voluntaris per representar aquestes obres; els àlbums de col·leccions, per exemple les olimpíades, la moda, el cine, etc. Els treballs extres, són els que fan a casa, per exemple vestits per a les nines, pintar-se el monopatí. Els treballs lliures, per exemple, el concurs de dibuix que fem cada setmana, on participen un cinquanta per cent dels alumnes, d'una forma molt espontània. I finalment els treballs especials, que són els que es creen en situacions molt especials, per exemple les festes tradicionals (Castanyada, Nadal, Carnestoltes, el dia de la mona, Sant Jordi i Fi de curs). I activitats del col·legi, com la decoració de passadissos i el menjador, etc.

M'agradaria comentar aquí, una mica més, com expansiono alguns continguts en aquests tipus de treballs, que no són exactament obligatoris, jo els anomeno treballs paral·lels. Un d'ells és el concurs de dibuix setmanal. En aquest participen tots els nens que volen. Encara que al llarg del curs, els que aspiren a un excel·lent a la nota final, se'ls demana que com a mínim hagin participat tres vegades a l'any. Un parell de vegades els que volen notable i com a mínim una vegada per obtenir un bé; es pot aprovar sense haver-hi participat cap vegada, però queda molt clar que per dibuixar bé no n'hi ha prou amb les sessions de l'horari. Bé, el resultat d'aquest concurs queda manifest en els arxius que he col·leccionat.

LA RESPOSTA DE L'ALUMNE.

Crec que l'alumne ha de cercar la creativitat, que és un dels màxims exponents que ens hem de plantejar a l'hora de treballar la plàstica. Jo crec que ho he aconseguit en tots aquests anys, perquè ho noto precisament en aquesta resposta per part dels nens. Hem tingut murals, exposicions, activitats i tenim treballs arxivats que ho demostren, que els mateixos alumnes en un altre ambient no ho haguessin fet, per exemple alumnes que només són dotats per a la còpia exacta o un realisme precís, no coneixerien mai les seves possibilitats, si no haguessin provat totes suggerents tècniques lliures del color, i el volum, en proves de materials mixtos o experimentacions amb materials com el sabó, accions agosarades com les del dripping o la transformació d'una classe, en un intent d'entornament.

Aquesta activitat ha estat creada a partir dels següents puntals que ara destaco, per acabar aquesta presentació.

Entre els recursos que utilitzo per fomentar aquesta creativitat, està el respecte a la pròpia creativitat, paraula inseparable de l'art actual i de noms com Picasso, Miró, etc., que tant s'utilitzen socialment i demagògicament, com els mateixos autors deien tan sovint. La seva obra està basada en ella mateixa, és clar que no es confon amb allò altre del llibertinatge, i que cadascú faci el que vulgui, però, que si que radicalment es basa en un deixar fer, o allò que l'alumne realment sent, té ganes de fer i necessita dir.

Altres recursos que utilitzo és, fomentar un ambient familiar i relaxat al taller, amb música de fons. La provocació, mitjançant cartells enganxats a les parets o explicacions determinades i finalment la poca valoració de la nota. Ells saben, que partim de la puntuació de cinc. Només suspenen els que no fan la feina, però s'accepten totes les feines amb totes les dificultats personals.

Majoritàriament, la gent treu un notable. Hi han uns quants excel·lents dels treballs extraordinaris, però la tònica mitjana, és una nota neutra que faci entendre als alumnes que la feina de plàstica no és precisament, treure la nota, sinó l'obtenir uns objectes, unes pintures i uns dibuixos que els satisfacin. Aquest per mi a és l'únic secret que els alumnes entenguin tan bé la plàstica i que la gaudeixin com sembla demostrar fins ara.

Al cap del temps i després de moltes experiències viscudes tant de caire professional com humà, puc fer una valoració positiva de la relació amb els alumnes en el procés d'aprenentatge.

Hores d'ara, l'àrea d'Educació Visual i Plàstica al Col·legi públic Àngel Guimerà està concebuda, des de fa tres anys, en forma de tallers rotatius on els referents culturals de l'Art del segle XX, informen l'acció didàctica i la pràctica creativa dels alumnes.

TAULA RODONA

Donada la llarga durada de la Taula Rodona s'ha optat per no reproduir-la literalment, sinó donar dues pinzellades sobre alguns dels temes que van sorgir, centrant el debat sobre els conceptes de la Plàstica i l'artista.

* * *

ASSISTENTS:

- En cuanto a la creatividad se supone que se ha hablado de la creatividad del niño, se ha pensado en la creatividad del maestro? Porqué creo que un maestro creativo fomenta mucho más la creatividad en los niños que los maestros no lo son, que al contrario la frustran, la coartan.

- Se habla del diseño curricular, estamos en una sociedad que es funcional y por lo tanto la enseñanza es funcional. La observación y la percepción están en función de toda otra serie de conocimientos científicos, no se considera la plástica como algo con carácter propio, sinó en función de que educa la percepción, la observación, etc.

- En cuanto a los procesos mentales que habrá que evaluar, yo creo que hay que evaluar, pero no sólo lo que el alumno aprende, habrá que evaluar la función del maestro en cuanto que nosotros evaluamos el proceso mental que sigue el alumno estamos evaluando la capacidad del maestro para llegar al alumno y para fomentar la creatividad y la capacidad de expresarse de manera artística.

- La plástica y la creatividad es una manera de vivir y de disfrutar del entorno que rodea al alumno.

- El aprendizaje depende de la actitud que tenga el alumno, si el alumno tiene una actitud positiva frente a la plástica aprenderá más, si ésta es menos positiva aprenderá menos y si además tiene un maestro con una actitud positiva, le fomentará esa actitud, i si por el contrario, el maestro no la tiene, la coartará.

- Yo creo que el niño nace siendo creativo y que los mayores coartamos la creatividad diciéndoles como la canción de Serrat, "niño eso no se toca, eso no se dice".

TAULA:

- Jo voldria aclarir que quan es parla de la plàstica o de la matemàtica, ens estem referint a la mateixa categoria. Puc fer un estudi matemàtic dels esforços musculars del moviment a l'espai, un estudi parabòlic, etc. etc., i la matemàtica només em servirà per expressar uns referents; i amb la plàstica, llavors, puc estudiar la sensació que em produeix aquest moviment, vull dir que són dues àrees que expliquen una realitat però elles en sí no són una realitat.

- Jo només volia accentuar el que has dit respecte a què si el mestre és creatiu segur que ho comunica. Les dificultats es presenten quan un mestre no ho és i aquí és on l'especialista té la seva raó se ser.

ASSISTENTS:

- Una de les coses que m'ha sobtat és que la uniformitat d'opinions d'aquesta taula rodona, potser sí que és perquè coincideix en els plantejaments, però és la primera vegada que em trobo en reunió de persones dedicades a la plàstica que estan d'acord. Creia que hi hauria una mica més de polèmica. Penso que a través de la polèmica també es poden veure noves fronteres, i en aquesta línia jo vull dissentir respecte al que s'ha dit que "la plàstica ho és tot". No hi estic d'acord perquè és una activitat que té uns referents clars, l'art com molt bé es plantejava; que té uns mecanismes i unes estratègies de transmissió; i això ho relaciono amb la qüestió de si l'artista es fa o neix - aprenentatge o aptitud - doncs si la part d'ofici es pot transmetre, ¿podrien ambdós tipus de persones accedir a un nivell d'expressió el suficient correcte?

- A mi em preocupa com a ensenyant i com a persona que d'alguna manera em dedico a intentar transmetre uns coneixements, a desenvolupar unes actituds personals de recerca d'un mateix a través d'uns mitjans; i en funció d'aquest plantejament, penso que possiblement el fet que hi hagi <<artistes>> no em satisfà, perquè crec que és una coartada social. Les paraules art i artista no m'agraden. Va haver-hi un temps, quan era més radical, substituïa el mot d'artista pel de treballador de l'art; ja que volia diferenciar el concepte de l'ofici de la denominació elitista, salvaguardant el sentit artístic que no crec que sigui privatiu d'un grup reduït de persones. Aquesta afirmació engloba la possibilitat d'arribar a uns nivells que actualment no es poden donar a l'escola; i si és així, em plantejo el perquè.

TAULA:

- Jo crec que hem estat respectuosos amb les opinions dels altres, això no vol dir que hi estiguem tots d'acord. Jo he plantejat aspectes que no tenien res a veure amb el que ells han exposat, el que passa que jo respecto el que vosaltres dieu i vosaltres respecte la meua postura, jo m'enriqueixo amb les vostres aportacions i a la vegada vosaltres us enriqueiu.

Aclarit aquest punt, vull contestar-te algunes qüestions que has plantejat, com per exemple que a la plàstica ho és tot. No, no és que la plàstica ho sigui tot, tot és tot, perquè tot pot plantejar-se de qualsevol manera i igual que he dit que la música la puc expressar amb la matemàtica, la plàstica també m'ha l'expressa i la dansa i el que sigui, doncs, evidentment són llenguatges, tipus de llenguatges diferents. Llenguatges més idonis per a una cosa que per a l'altra.

- Artistes per què, preguntaves. No hi ha enginyers, no hi ha botiguers, no hi ha venedors,

no hi ha executius...? No és que els altres no ho siguin d'artistes, sinó que a nosaltres ens ha tocat aquest paper i a un altre li ha tocat el de ser metge i l'altre el de ser una altra cosa; ara bé que jo puc ser aficionat a la medicina, a l'enginyeria, a la botànica... i ser artista, i el botànic pot ser aficionat a la medicina o a l'art. Simplement jo crec que la natura és prou sàvia, i ens adonarem que distribueix les vocacions, el que passa, que de vegades hi ha molta gent que no és vocacional i llavors és quan es viu malament, però si tots fóssim vocacionals jo crec que tot estaria molt ben repartit. Jo tinc molta confiança en la natura que en sap molt.

- Respecte al que s'ha dit, que artista no, sinó treballador de l'art, voldria matisar dues coses, un pot ser artista i no fer obres, sentir-se artista i no fer necessàriament obres artístiques que és el que plantejo als nens que vénen al taller. No tots han de ser artistes ni molt menys, un pot ser matemàtic, però li poden quedar una sèrie de valors, que crec que són valors artístics davant de la vida: tant de saber gaudir d'una imatge, com saber escoltar, com saber mirar, com gaudir d'allò que l'envolta. Això no té res a veure en no fer obres artístiques, que llavors sí que s'és treballador de l'art, que són dues coses ben diferents.

AVALUACIÓ

ASSISTENTS: 57

NOMBRE D'ASSISTENTS PER COMARQUES ON TREBALLEEN:

Baix Llobregat 28
Barcelonès 18
Maresme 4
Vallès Occidental 5
Vallès Oriental 2

NOMBRE D'ASSISTENTS PER POBLACIONS ON TREBALLEEN:

Badalona 1
Barcelona 17
Bellaterra 1
Castellvisbal 1
Cornellà de Llobregat 1
Esplugues de Llobregat 15
Gava 2
Martorelles 1
Mataró 2
Mollet del Vallès 1
Rubi 1
Sant Andreu de la Barca 1
Sant Boi de Llobregat 6
Sant Cugat del Vallès 2
Sant Feliu de Llobregat 2
Tiana 2

NOMBRE D'ASSISTENTS PER NIVELL EDUCATIU EN EL QUAL TREBALLEEN:

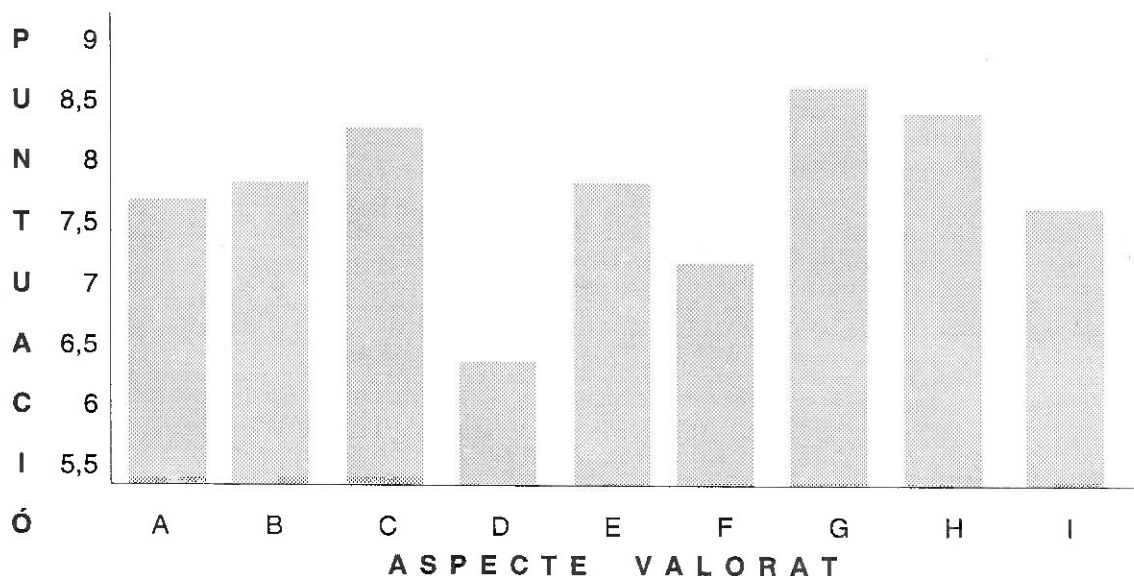
Llar d'infants 0
Parvulari 4
Primària 39
Secundària 1
Educació Especial 5
Escola Universitària 5
No treballen en cap nivell educatiu 3

NOMBRE D'ASSISTENTS PER LA RESPONSABILITAT EN EL CENTRE:

Professor/a del Departament de Didàctica de l'àrea d'Educació Visual i Plàstica de l'Escola Universitària del Professorat	5
Cap del Departament d'Educació Visual i Plàstica de Secundària	1
Coordinador/a de l'àrea d'Educació Visual i Plàstica en EGB	4
Professor/a d'Educació Visual i Plàstica en EGB	5
Professor/a especialista d'Educació Visual i Plàstica	3
Professor/a de l'aula de Pre-tecnologia	1
Professor/a de l'Aula Taller	1
Professor/a de Pàrvuls 3	1
Professor/a de Pàrvuls 4	1
Professor/a de Pàrvuls 5	2
Tutor/a de 1r nivell. Cicle Inicial	1
Tutor/a de 2n nivell. Cicle Inicial	2
Tutor/a de 4t nivell. Cicle Mitjà	3
Tutor/a de 5è nivell. Cicle Mitjà	3
Tutor/a de 7è nivell. Cicle Superior	3
Tutor/a sense concretar	5
Professor/a d'Educació Física	1
Educació Especial. Cicle Inicial	1
Educació Especial	2
Educació Especial. Talleres de Plàstica	2
Cap d'estudis	1
Director/a	1
No contesten	5
No treballen en cap nivell educatiu	3

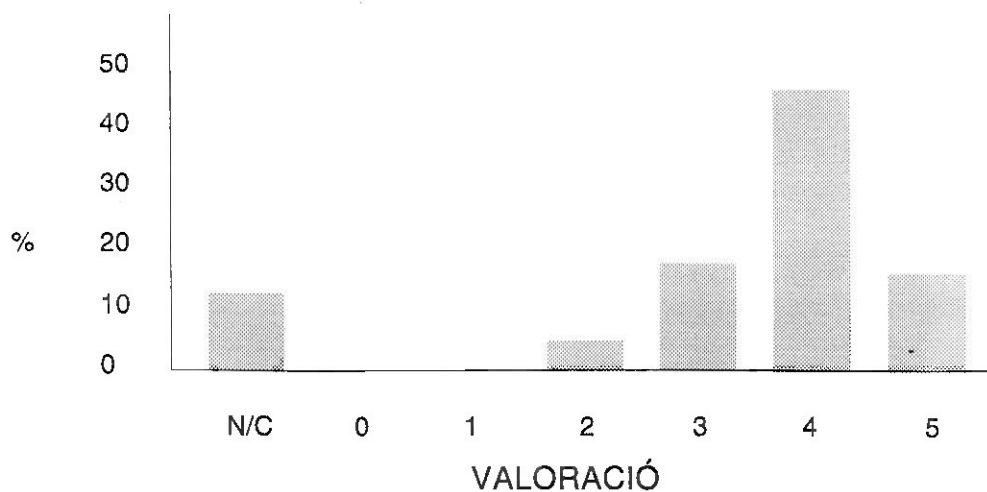
VALORACIÓ GLOBAL DE LA TROBADA (sobre 10)

A.- DINÀMICA	7,6
B.- ESTRUCTURA	7,8
C.- CONTINGUT	8,3
D.- HORARI	6,3
E.- RITME	7,8
F.- PARTICIPACIÓ	7,2
G.- ORGANITZACIÓ	8,6
H.- AMBIENTACIÓ	8,4
I.- DIFUSIÓ	7,6

DINÀMICA

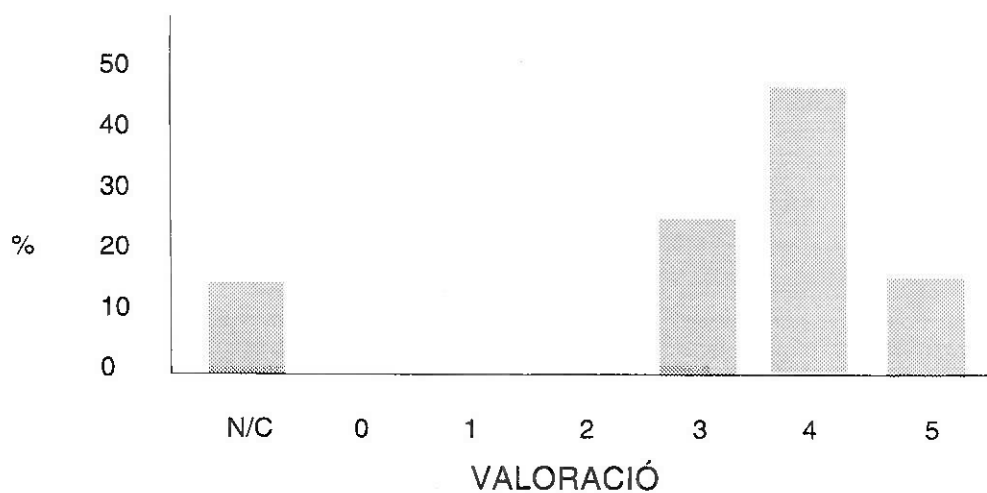
N/C	0	1	2	3	4	5
13 %	0 %	0 %	6 %	21 %	45 %	15 %

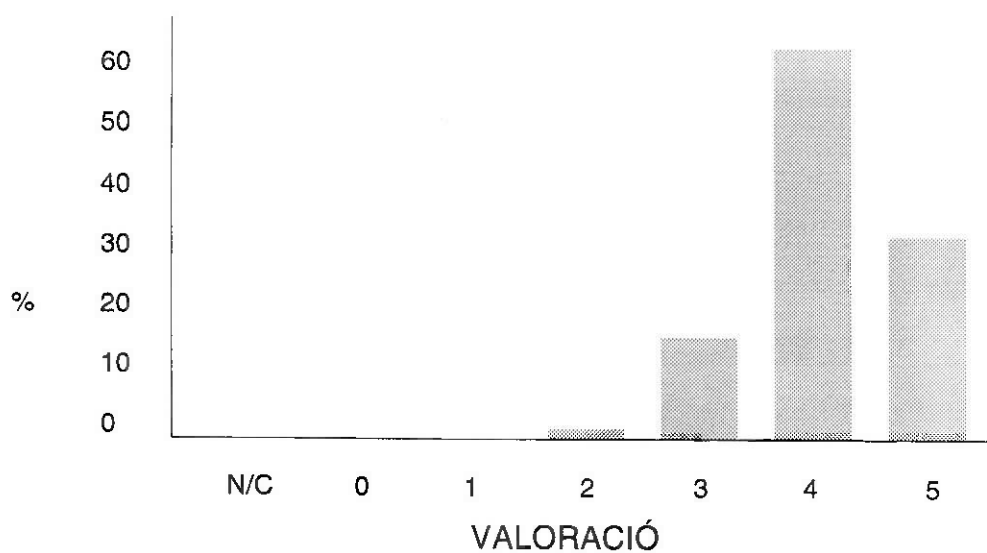
ESTRUCTURA

N/C	0	1	2	3	4	5
15 %	0 %	0 %	0 %	26 %	45 %	15 %

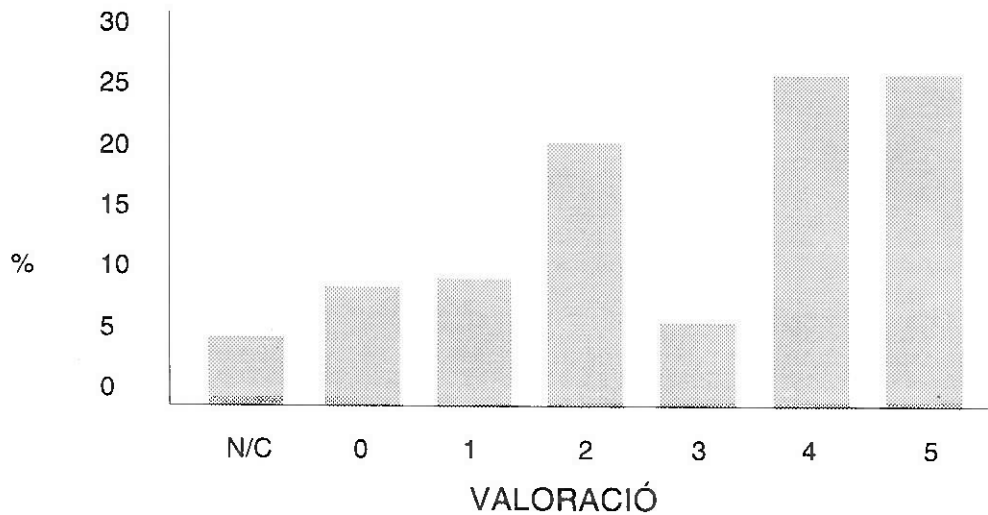
CONTINGUT

N/C	0	1	2	3	4	5
0 %	0 %	0 %	2 %	15 %	51 %	32 %

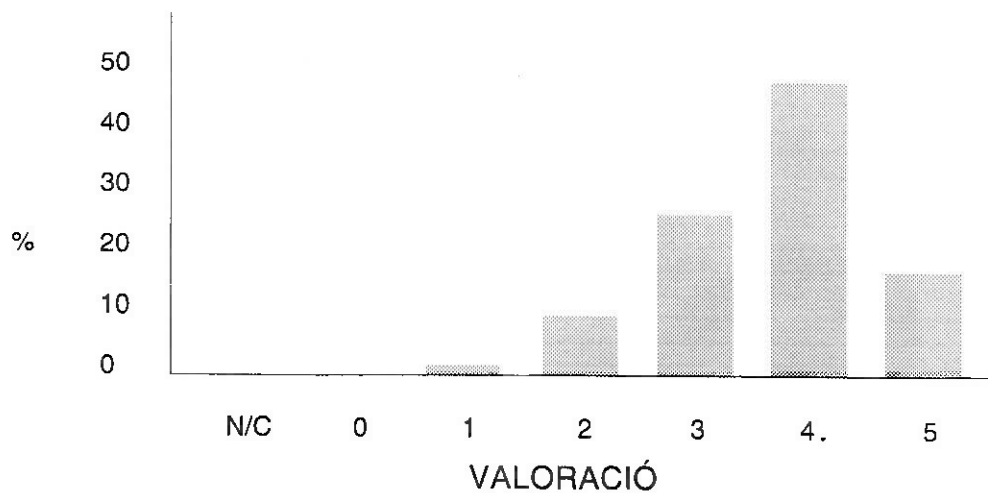
HORARI

N/C	0	1	2	3	4	5
4 %	9 %	9 %	21 %	6 %	26 %	26 %

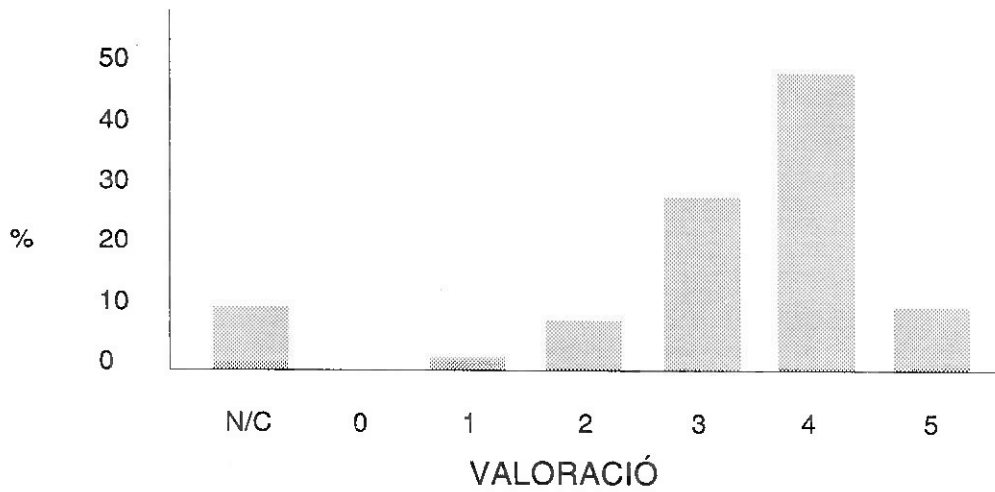
RITME

N/C	0	1	2	3	4	5
15 %	0 %	0 %	2 %	23 %	45 %	15 %

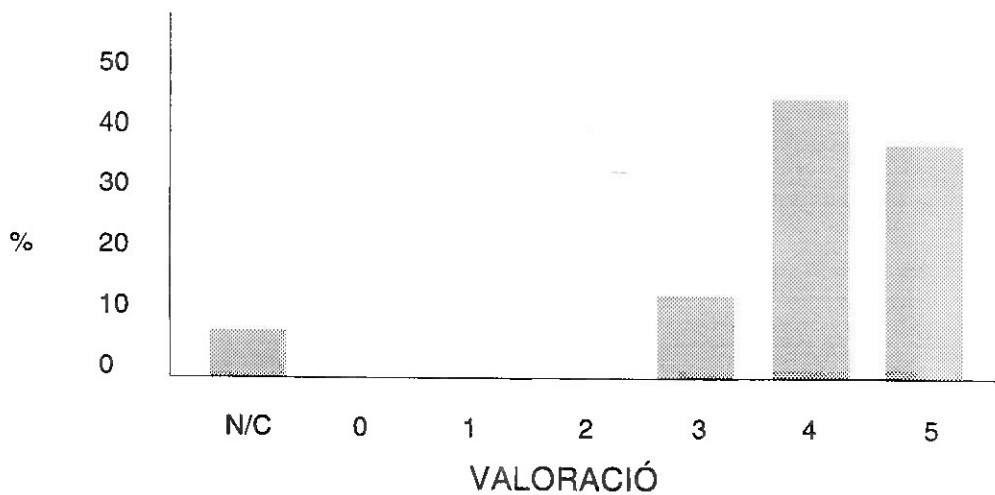
PARTICIPACIÓ

N/C	0	1	2	3	4	5
9 %	0 %	2 %	6 %	28 %	47 %	9 %

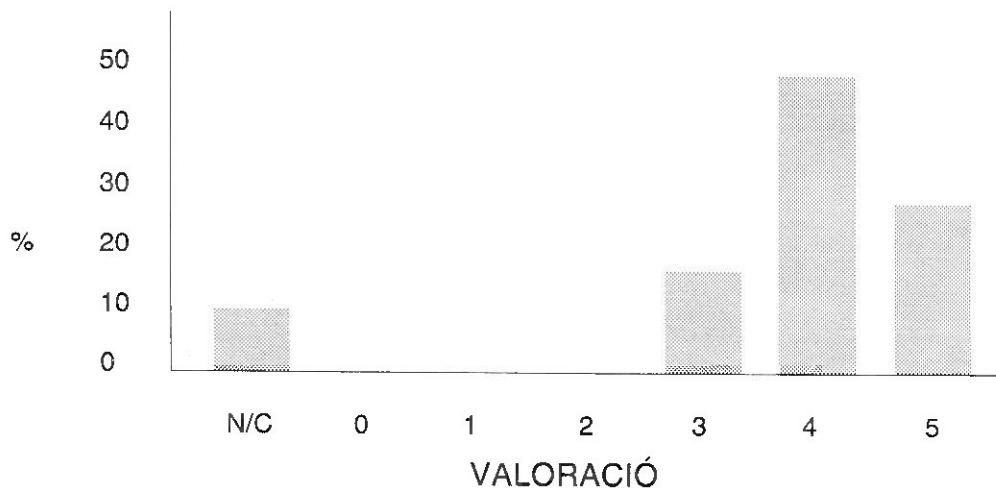
ORGANITZACIÓ

N/C	0	1	2	3	4	5
6 %	0 %	0 %	0 %	13 %	43 %	38 %

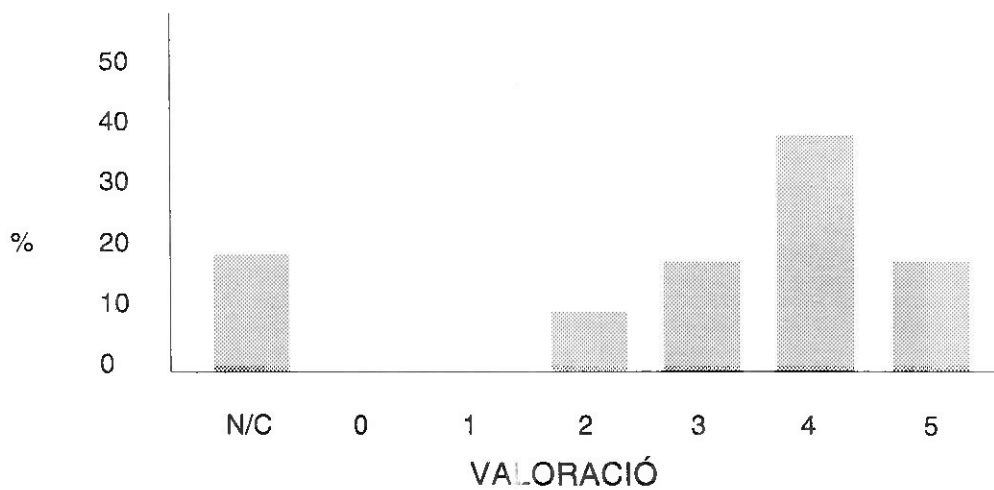
AMBIENTACIÓ

N/C	0	1	2	3	4	5
9 %	0 %	0 %	0 %	17 %	47 %	28 %

DIFUSIÓ

N/C	0	1	2	3	4	5
19 %	0 %	0 %	9 %	17 %	38 %	17 %

Consideres important la celebració d'aquest tipus de trobades?

SI	48
NO	1
NO CONTESTA	8

Quins aspectes consideres que s'haurien de millorar?

- Poc temps de durada.
- Manca de participació d'altres nivell educatius.
- La valoració del professor d'Educació Visual i Plàstica.
- L'horari.
- Respectar els dies de descans dels professors.
- Que es pugui celebrar en altres dies que no fos dissabte.
- Manca definició.
- Local adequat per treballar aquestes tècniques.
- Local condicionat.
- El material que es dona.
- La difusió de la Trobada.
- Millorar la difusió a les escoles.
- Possibilitar un major contacte al llarg del curs entre els assistents a les trobades.
- Promoure l'intercanvi d'experiències i coneixements.

Consideres que tens alguna altra aportació a fer?

SI	11
NO	18
NO CONTESTA	28

Quines ?

- Fer la Trobada a principi o finals de curs sense alumnes.
- Fer plantejaments referents a l'especialització fet que no es preveu a la Reforma.
- Definir el que implica l'Educació Visual i Plàstica.
- Trobar un lloc més adient per a la participació activa dels assistents (museu, taller, etc.)
- Plantejar com arriba l'Art a les escoles. Visitant museus, exposicions?
- Si l'Art és un vehicle de comunicació, com es comunica als alumnes en l'àmbit de l'escola?
- Difondre experiències de noves propostes de persones que es mouen en el camp de l'Art.
- Promoure intercanvi d'experiències.
- Afavorir més contactes per a la comunicació d'experiències d'Àrea.
- Posar les bases comunes per a un desenvolupament de l'àrea d'Educació Visual i Plàstica.
- Les Trobades haurien de potenciar Grups de Treball, amb criteris comuns, per tal d'impulsar l'Educació Visual i Plàstica.
- Fer una projecció de les Trobades més gran a tots els nivells educatius.
- Donar a conèixer les trobades als alumnes de l'Escola Universitària de Mestres.

**LLISTA
DE
PARTICIPANTS**

ASSISTENTS A LA V TROBADA DE PLÀSTICA
Esplugues de Llobregat. 1992

Noms i cognoms	Centre de treball	Telèfon
MIQUEL JORDI AMOROS PEIDRO	C. P. CASTILLA	3020835
FRANCISCO JAVIER ARAGON NAVARRO	C.P. JOSEP MILA I GELABERT	6406842
ALBERT BADIA I BOSCH	ESCOLA MUNICIPAL D'ENSENYAMENT SECUNDARI "J. SERRAT I BONASTRE"	2174142
MARGARITA BARRIOS SOLER JOAN CARLES BAYOD SERAFINI	COL.LEGI VERGE DE LA SALUT	6661869
M ^a ROSA BIGAS TEIXIDO	C.P. ESCOLA JUNGFRAU	3840408
M ^a DOLORES BOSC SELLAS	C.P. PRAT DE LA RIBA	3719940
CARME CADENA MADAL	ESCOLA ISIDRE MARTI	3713042
JORDI CAJA FRANCISCO	C.P. FONT D'EN FARGAS	3576148
MAITE CAMPRECIOS BENEITO	C.P. ISIDRE MARTI	3713042
TERESA CAPDEVILA RIU	C.P. JOAN MARAGALL	
M ^a ANGELS CASALS CANUT	C.P. LOLA ANGLADA	3952852
PILAR COROMINAS ROVIRA	C.P. JOSEPA RUIZ COCA	3710998
DAVID CREUS NUALART	C.P. NABI	2047855
M ^a TERESA DE FUENTES	ESCOLA UNIVERSITARIA DE FORMACIO DEL PROFESSORAT - UB	4904322
JOSE DE MIGUEL DE LEON	E.P. VICENTS VIVES	3713942
MERCE DURAN ANTOLI	C.P. CATALUNYA	6743025
PILAR FERRAS BER	C.P. ISIDRE MARTI	3713042
PILAR FONSECA CUADRADO	C. P. PRAT DE LA RIBA	3719940
MISUM FORRELLARD	DEPARTAMENT DE DIDACTICA DE L'AREA D'EDUCAICO VISUAL I PLÀSTICA DE L'ESCOLA UNIVERSITARIA DE MESTRES - UAB	5811679

PROGRAMA D'EDUCACIÓ VISUAL I PLÀSTICA
ICE de la Universitat de Barcelona

GLORIA GARCIA COLOMA	E.P. EUGENI D'ORS	3719899
CARMEN GARCIA PORTABALES	E.P. MATILDE ORDUÑA	3710563
ESPERANZA GARCIA SERCOLES	ESCOLA D'EDUCACIO ESPECIAL M ^a FELIP DURAN	6620604
ANGEL GARCIA VELAZQUEZ	C.P. COLLADO I GIL	
MERCEDES GIL ORTEGA	C.P. ISIDRE MARTI	3713042
DOLORES GIMENEZ RODRIGUEZ	C.P. JOSEP MONMANY	6662204
JOSE M ^a GONZALEZ RAMOS	C.P. MADRID	4295384
ANNA M ^a JIMENEZ SARAVIA	ESCOLA TRAMUNTANA	6661485
VALENTIN LOZANO BOLIVAR	COL.LEGI VERGE DE LA SALUT	6661869
PILAR LOZANO VELLILLA	C.P. LES PRUNERES	4576580
RAMON LLINES CAMPS	ESCOLA MUNICIPAL REINA VIOLANT	2189752
M ^a ROSA PILAR MAIRAL DIESTE	COL.LEGI VERGE DE LA SALUT	6661869
AVELINO MELCON BELTRAN	C.P. CIUTAT COOPERATIVA	6401286
ELISABET MILLA I SALINAS	C.P. VICENTS VIVES	3713942
ESPERANZA MIÑARRO MIRO	C.P. TON I GUIDA	
MERCE MONTSERRAT I BARTRA	ESCOLA PUBLICA ROCAFONDA	7903751
MONTSERRAT MORALES PELEJERO	ESCOLA GARBI	3710504
M ^a DEL MAR MUÑOZ CODORNIU	ESCOLA UNIVERSITARIA DE FORMACIO DE PROFESSORAT D'E.G.B. - UB	4904322
M ^a TERESA NAVAL QUINTILLA	E.P. JOSEP MONMANY	6662204
ARMAND NUÑEZ BLAZQUEZ	ESCOLA GUINARDO S.C.C.L.	2353940
MONTSERRAT PASCUAL LLOP	C.P. FONT D'EN FARGAS	3576148
JAUME PASSANS I GUELL	C.P. MADRID	4295384
M ^a JOSE PEREZ GONZALEZ	C.P. MARIA MONTESORI	6997200
M ^a CARMEN PEREZ RODRIGUEZ	C.P. SANT VICENÇ	5703849
AMPARO QUERALT CAPUZ	ESCOLA UNIVERSITARIA DE FORMACIO DEL PROFESSORAT D'E.C.B. - UB	4904322

IGNASI RENAU RIBE	ESCOLA TRAMUNTANA	6661485
TRINIDAD SANCHEZ GONZALEZ	ESCUELA DE EDUCACION ESPECIAL M ^a FELIP	6620604
SOLEDAT SANS SERAFINI	CARRAU BLAU	
PILAR SANZ IRANZO	ESCOLA UNIVERSITARIA DE FORMACIO DEL PROFESSORAT D'E.G.B. - UB	4904322
CARLES SERRACANT DUÑO	C.P. LOLA ANGLADA	3952852
M ^a TERESA SOLA MONTSERRAT	C.P. VERGE DE MONTSERRAT	
MARTA SOLER FERNANDEZ		
PEPA SOLER I GALI	C.P. NABI	2047855
MIGUEL ANGEL TABERNERO MORENO	C.P. ABAT OLIBA	3774378
FINA TARRADA	C.R.P. EL PATI D'ESPLUGUES DE LLOBREGAT	
M ^a CONCEPCION TEJEDOR ACERO	C.P. ISIDRE MARTI	3713042
BENJAMIN TOUS	C. P. ANGEL GUIMERA	
ISABEL TUBELLA PRIO	C.P. PRAT DE LA RIBA	3719940